

KIBRIS'TA TÜRK MUKAVEMET TEŞKİLATI VE RAUF DENKTAŞ

Emruhan YALÇIN*

ÖZ

Lozan Antlaşması ile Kıbrıs Adası'nın egemenliği resmen İngiltere'ye verilince, Kıbrıs'taki Türk Toplumunu sahipsiz bir azınlık durumuna düşmüştür. İkinci Dünya Savaşı sonunda İtalyanlardan alınan, Anadolu'nun uzantısı durumundaki Oniki Ada'nın Yunanlara teslim edilmesi, Yunanların Türk topraklarına karşı beslemekte olduğu iştah ve ihtiraslarının tekrar kabarmasına ve Kıbrıs'a yönelmesine sebep olmuştur. Rumların Enosisi gerçekleştirme zamanının geldiğine inanarak 1963, 1967 yıllarında Kıbrıs'ta Türk toplumuna katliam harekâtına girişmeleri ve her seferinde Türkiye'nin müdahalesi, olayları artık bir Türk-Yunan meselesi haline getirmiştir. Kıbrıs Türkü'nün, Enosis'e karşı koyabilmek için 1957 yılında kurduğu Türk Mukavemet Teşkilatı'na, 1958 yılında Türkiye'nin müdahil olarak Kıbrıs Türklerini desteklemesi, Kıbrıs'ta muhtemel bir Enosis hareketini engellemiştir. Ne var ki, ne 1960 yılında kurulan bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti, ne de 1974 yılında yapılan Türk Barış Harekâtı Kıbrıs Rumlarının ve Yunanların ihtiraslarına gem vurabilmiştir. Son olarak Kıbrıs Rum Toplumunun 2004 yılında "Kıbrıs Cumhuriyeti" olarak AB'ye üye olması, Ada'da Kıbrıs Türkü'nü ülkesiz azınlık durumuna sokmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Enosis, Türk Mukavemet Teşkilatı, Rauf Denktaş, Kıbrıs Türk Toplumunu, Dr. Fazıl Küçük.

TURKISH RESISTANCE ORGANIZATION IN CYPRUS AND RAUF DENKTAS

ABSTRACT

Sovereignty of the island of Cyprus to Britain by the Treaty of Lausanne is issued, formally fell the Turkish community an orphaned minority in Cyprus. At the end of the Second World War, the taken island of the Twelve which are the extension of Anatolia from the Italians and delivered to the Greeks, caused to swell again the appetite and passions of the Greeks that support against the Turkish territory and

---

* Doç. Dr., E-posta: emruhan2004@gmail.com

embark to the Cyprus. Convinced that the Greeks to came time to perform Enosis in Cyprus he engage to slaught to the Turkish community in 1963, 1967, and the Turkish intervention every time, the events now has become a matter of a Turkish-Greek. Turkish Cypriots, the Turkish Resistance Organization, founded in 1957 to oppose Enosis, Turkey intervened in 1958 to support the Turkish Cypriots in Cyprus has prevented a possible movement of enosis. However, regardless of what the Republic of Cyprus was not established in 1960, nor the Turkish Peace Operation in 1974, caused to stop the Greek Cypriots and Greeks ambitions. Finally in 2004 the Greek Cypriot Community to be a member of the EU as of the "Cyprus Republic", put the Turkish Cypriot people on the island stateless minority.

Keywords: Cyprus, Enosis, the Turkish Resistance Organization, Rauf Denktash, the Turkish Cypriot community, Dr. Fazil Kucuk,

Giriş

Toprağında binlerce şehidin yattığı Kıbrıs'ta, Türk halkı, Türklüğün onur ve şerefini, namus ve haysiyetini koruyabilme uğruna çok acılar çekmiş, çok ağır bedeller ödemiş, katliam çukurlarına gömülmesine rağmen, destansı bir direniş yaratmıştır. Tarihe mal olmuş bu Türklük kavgasının ve direniş destanının her sayfasında binlerce şehidin canı, gazilerin kanı, adsız mücahitlerin ve Kıbrıs Türk halkının büyük fedakârlığı vardır. Anavatan Türkiye de Kıbrıs Türkü'nü bu mücadelesinde hiçbir zaman yalnız bırakmamıştır.

Kıbrıs'ta Türklük kavgasının ve tarihi direniş destanının öncüsü, Kıbrıs Türk halkının bir asırlık kurtuluş mücadelesinden ve bağrından doğan efsanevi "Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT)"dir. Direniş azmini, ruhunu ve gücünü Türklüğün şanlı tarihinden, Anadolu'da yedi düvele boyun eğdiren ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ten ve "Kuva-yı Milliye" ruhundan alan TMT, amansız bir mücadele sonucunda Kıbrıs'ın İngiliz sömürge idaresinden Yunan koloni idaresine geçmesini önlemiş, Kıbrıs'ta Türklüğün onur ve şerefini çığnetmemiş, çok ağır bedeller ödeyerek Kıbrıs'ta Türklüğe bir vatan, bir devlet, bir cumhuriyet yaratmıştır. Kıbrıs Türkü'nün bu onurlu mücadelesi, Anadolu'da kazanılan zaferden sonra Türklük tarihine yazılabilecek ender başarılarından biridir.¹

Çalışmamızın amacı, dün olduğu gibi bugün de, Kıbrıs'ta Türklük mücadelesinin bitmeyeceğini ortaya koymaktır. Bu makalede, Kıbrıs adasının "Enosis" aracılığıyla Yunanistan'a bağlanmasını engelleyen etkenlerin en başında Rauf Denктаş'ın TMT'yi kurarak "Davayı Türkiye'ye Sahiplendirme Mücadelesi" olduğu ortaya konulmaktadır.

---

¹ Aydın Akkurt, **T.M.T. 1957–1958 Mücadelesi**, Bayrak Matbaası, İstanbul, 1999, s. i.

1. Türk Mukavemet Teşkilatı'nın Kuruluşu

Rumların 1931 Enosis ayaklanması, Kıbrıs Türklerine büyük acılar getirmiştir. Türk bayrağının çekilmesi yasaklanırken, okul kitaplarındaki Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti ile ilgili bölümler çıkarılmıştır. Böylelikle, Kıbrıs Türkü'nün Ana Vatanı ile ilişkisi koparılmaya, liderine olan bağı zayıflatılmaya çalışılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, yeniden doruğa tırmanan Enosis mücadelesi, kararlı bir Türk direnişi ile karşılaşmıştır. Bu dönemdeki direniş hareketinin öncüleri Dr. Fazıl Küçük ve arkadaşlarıdır.

Kıbrıs'taki Türk toplumunun varlığını sürdürebilme ve Enosis faaliyetlerine karşı durabilmesi istikametindeki çabaları, Türk kurum ve kuruluşlarının bütünü bir büyük organizasyon etrafında birleşmeye zorlamıştır. Özellikle sosyal ve iktisadî faaliyetlerin tek elden yürütülmesi ve Türkiye ile yakınlaşma istekleri "Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu (KTKF)"nin kurulmasında etkili olmuştur. 08 Eylül 1949 tarihinde Lefkoşa'da Federasyonun kurulmasını amaçlayan ve tüm Kıbrıs Türk belediye üyeleri ile partiler, kurumlar, birlikler, cemiyetler, kulüp temsilcileri ve adanın ileri gelenlerinin katıldığı toplantıda şu kararlar alınmıştır;

a) Mevcut partiler, kurumlar ve spor kulüpleri bir birlik ve cemiyet olarak teşkilât kurmayı kabul eder,

b) Mesleki birlikler kendi varlıklarını muhafaza etmekle beraber, bütün adaya şamil olan birliğe girmeyi kabul eder.²

Kurulacak olan birliğin program ve ana nizamnamesini hazırlamak üzere Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu, Millî Parti, Türk Çiftçiler Birliği, Lefkoşa Türk Spor Kulübü, Çetinkaya Spor Kulübü, Lise ve Viktorya Mezunları kurumlarının atayacağı kişilerden oluşacak bir heyet görevlendirilmiştir. Kıbrıs Cumhuriyeti kurulana kadar Türk toplumunun temsilciliği görevini üstlenen federasyonun ilk başkanı Faiz Kaymak olmuştur.³

Federasyon, kuruluşunu takip eden yıllarda, Türkiye'ye ve dünyanın belli başlı merkezlerine ziyaretler yaparak, Türk halkının görüşlerini etkin bir şekilde aktarma göreviyle Türkiye'deki hükûmet, siyasi partiler,

² Emruhan Yalçın, "Rauf R. Denктаş'ın Kıbrıs'ta Bitmeyen Mücadelesi", *Atatürk Dergisi*, C. IV, Sayı: 4 (Temmuz 2005), s. 115-118.

³ Ahmet C. Gazioğlu, *İngiliz Yönetiminde Kıbrıs-II (ENOSİS Çemberinde Türkler)*, Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi, İstanbul, 1996, s. 355-356; Mehmet S. Emircan, *Kıbrıs Türk Toprağıdır Bütün Türklerin Vatanıdır*, C. I, Araştırma Dizisi, Türkar, Ankara, 2000, s. 118.

politikacılar, basın, diğer kurum ve kuruluşları uyararak, Türk kamuoyunun Kıbrıs'a sahip çıkmasını sağlamak için yoğun bir çabanın içerisine girmiştir.⁴

Federasyonun önemli çalışmalarından ilki; Kıbrıs meselesinin 1954 sonbaharında Rum tarafınca “geleceklilik hakkı” istemiyle Birleşmiş Milletler Genel Kurul gündemine taşınmasına gösterdiği tepki olmuştur. Türk toplumunu haklı endişeye sevk eden bu gelişme üzerine, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ve Kıbrıs Türk'tür Komitesi ile 6 Eylül 1954 günü İstanbul'da bir toplantı yaparak, alınan kararların İngiliz Hükûmeti'ne verilmesi istemiyle bir muhtıra hazırlamışlardır. Self-determinasyona karşı çıkılan kararda ayrıca evkaf yönetiminin kayıtsız şartsız Türk toplumuna devredilmesi istenmiştir. Bununla birlikte okullar, belediyeler, memurlar ve de mahkemelerle ilgili Türk toplumunun çıkarları istikametinde bazı önemli talepler dile getirilmiştir.⁵

Türk İşleri Komisyonu'nun çalışmalarını koordine etmek, Federasyonun bu yıllarda önemli faaliyetlerinden bir diğeridir. Nitekim Türk İşleri Komisyonu; evkaf, müftülük, aile kanunu, maarif ve şer'îye mahkemeleri hususunda İngiliz yönetimine verilmek üzere bir rapor hazırlamıştır.

1950 yılından beri Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu'nun başkanlığını yürüten Faiz Kaymak'ın 27 Ekim 1957'de yapılan IV. Olağan Kongrede Rauf Denктаş lehine adaylıktan çekilmesi üzerine; Denктаş'ın Federasyon başkanı olması Federasyonda yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu görev değişikliği Denктаş'ın Kıbrıs'taki mücadelesini kurumsal boyuta taşıması açısından önemli olmakla birlikte, Dr. Küçük'ün Türk toplumu içerisindeki, liderlik mücadelesini pekiştirme gayreti ve Faiz Kaymak'la olan çekişmesi; Denктаş'ın Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu başkanlığına gelmesinde etkili olmuştur.⁶

Denктаş'ın Federasyon başkanlığına seçilmesiyle ilgili olarak *Halkın Sesi* gazetesi, eski idarecilerin ihmaline uğrayan Federasyonun tekrar canlanacağı ve sorunların hal yoluna gireceği umudunu belirtmiştir.⁷ Yine *Cumhuriyet* gazetesi muhabiri Ömer Sami Çoşar, *Halkın Sesi* gazetesinde “Ana Vatanın Görüşü” adlı makalesinde, Federasyonu ve Rauf Denктаş'ın başkanlığa seçilmesini şöyle değerlendirmiştir: “Bugün Kıbrıs'ta bilfiil rol

⁴ Sabahattin İsmail, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998, s. 38.

⁵ Ahmet C. Gazioğlu, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs III (Enosise Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik)**, Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi, İstanbul, 1998, s. 29.

⁶ Rauf. R. Denктаş, **Kıbrıs Girit Olmasın**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004, s. I.

⁷ **Halkın Sesi Gazetesi**, 28 Ekim 1957.

oynayan iki teşekkül bulunmaktadır. Bunlardan birisi Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu, diğeri ise Kıbrıs Türk'tür Partisi'dir. Şimdiye kadar bu iki Türk teşekkülü arasında gerektiği şekilde işbirliği yapıldığı söylenemez".

Rauf Denktaş, yıllar boyunca adada "müddeiumumî"⁸ olarak vazife görmüş bir kimsedir. Böyle bir resmî vazifede bulunmasına rağmen, Kıbrıs Türkleri ve adaya varan her Türk onu her toplantıda, her nümayişte görme imkânı bulmuştur. Rauf Denktaş'ın Federasyon Başkanlığına seçilmesiyle, Kıbrıs adasındaki iki Türk teşekkülünün çok ciddi günler arifesinde tam beklenen işbirliğine gittikleri, sıkı sıkıya el ele verdikleri söylenebilir. Şahsına karşı gösterilen güven ve desteğe teşekkür eden Av. Rauf R. Denktaş, "Kıbrıs Türk halkının yararı uğruna her türlü fedakârlığa ve acıya katlanacağına, gece gündüz usanmadan, yorulmadan ve yılmadan çalışacağına" söz vermiştir.⁹

Rauf Denktaş akşam kiracı olarak oturdukları Dr. Fazıl Küçük'ün evine geldiğinde, eşi Aydın Hanım'ı matem havası içinde bulmuştur. Aydın Hanım, eşi Rauf Denktaş'ın üstlendiği her görevi her şeyin üstünde tuttuğunun bilinci içerisindeydi. O, "Siyasetin aile düzenlerini bozacağını" söyleyerek, "siyasete girmemesini" istemiştir. Büyük bir sabır ve anlayışla eşini dinleyen Av. Rauf Denktaş, "bir yıl federasyona çeki düzen vereyim, ondan sonra ayrılır, avukatlığa başlarım" sözünü vermiştir. Ailesine ve eşine verdiği bu söz, Denktaş'ın yaşamı boyunca yerine getiremediği ilk ve son sözü olmuştur. O günden sonra, kendisini ailesinden, çocuklarından uzakta amansız bir mücadelenin içinde bulmuştur.

Denktaş, Federasyon Başkanlığına geldikten sonra önce mevcut durumu ve halkın beklentilerini tespit etmek, yerinde görmek için üç ay boyunca köyleri dolaşmıştır. Kendi ifadesine göre; "... Yaptığım tespitlerde aç ve çıplak çocuklar, perişan bir köylü manzarasıyla karşı karşıya geldim... Tüm bunların yanı sıra adada EOKA'nın¹⁰ saldırılarından geleceğinin ne olacağını

⁸ Müdde'iumumî: Savcı. **Güncel Türkçe Sözlük**, www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 01.02.2016).

⁹ **Halkın Sesi Gazetesi**, 29 Ekim 1957.

¹⁰ EOKA (Ethniki Organosis Kypriakon Agoniston): Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını sağlamak amacıyla, temelleri 1951 yılında Yunan Generali Grivas ve Rum Kilisesi Başpiskopos Makarios tarafından atılan ve 1953 yılında EOKA ismini alan, Kıbrıs Millî Mücadele Cephesi Tedhiş Örgütüdür. EOKA'nın amacı, önce İngilizleri adadan atmak, ardından da topyekûn bir imha hareketi ile Türk halkını yok ederek adayı Yunanistan'a bağlamaktır. Halil Fikret Alasya, "Yunanistan ve Kıbrıs Meselesi", **Kıbrıs ve Türkler**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1964, s. 110-114; Sabahattin İsmail, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, s. 41-43; Süleyman Koç, **Dünden – Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005, s. 137-146; Derviş Manizade, **Kıbrıs, Dün Bugün Yarın**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Bölgesi Yayınları, 1975, s. 88.

ve nereye sarılacağını bilmeyen bir kitle vardı. Kıbrıs asılacak bir dal arıyordu”.¹¹

1950 Enosis plebisiti, 1955 EOKA hareketi, Kıbrıs Türklerine yönelik vahşi saldırılar ve katliam tehlikesi savunma gerekliliğini gündeme getirmiştir. Endişe ve korku dolu günlerde, Kıbrıs Türkü'nün savunmasını üstlenmek amacıyla amatör ve gönüllü gençlerden oluşan “Volkan” ve “Dokuz Eylül Cephesi” adlı yer altı Türk örgütleri vardı, ama bunlar yeterli değillerdi. Siyasal temel, hedef ve disiplinden yoksun olan bu yer altı örgütlerinin bireysel ve hiçbir siyasi amaca hizmet etmeyen eylemleri, yarardan çok zarar verebiliyordu. Yunanistan'ın desteklediği ve yönlendirdiği EOKA tedhiş örgütünün Türklere yönelik saldırıları yoğunlaştırdığı ve Enosis tehlikesinin açıkça görüldüğü günlerde örgütlü, disiplinli ve siyasi liderlikle uyum içerisinde çalışabilecek bir yeraltı örgütüne ihtiyaç duyulmuştur. Bu görevi; 1948 yılında düzenlenen mitingde; “Enosise karşı gerekirse dağlara çekilir, silahlı direniş başlatırız” diyen ve Kıbrıs'ta Türklük hareketinin merkezini oluşturan “Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu”nun başkanı Rauf Denктаş üstlenmiştir.

Kıbrıs Türk halkının ölümle kalım arasındaki ince çizgide mücadele ettiği 1957 yılının Kasım ayında, Volkan, Dokuz Eylül Cephesi ve diğer adsız direnişçilerin katılımıyla efsanevi Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) kurulmuştur. TMT Kıbrıs Türk halkının direniş tarihinde yeni bir dönemi başlatırken, Kıbrıs halkından aldığı güçle, Kıbrıs'ta bir Türk vatani oluşturacaktır.¹²

Yedi kişiydiler, yüreği vatan sevgisiyle çarpan, coşkulu, heyecanlı, ölüme meydan okuyan yedi gözü pek ve kararlı adam... İsimlerini, uniformalarını, mesleki kıdemlerini, sevgi dolu yürek bağlarını geride bırakıp; maske isimler ve maske mesleklerle bir meçhule gönüllü olmuşlardır. Çatık silahların gölgesinde, Kur'an'a, bayrağa ve silâha el basıp, dava için ölümüne yemin etmişlerdir;

“Kıbrıs Türk'ünün yaşayış ve hürriyetine; canına, malına ve her türlü anane ve mukaddesatına, her nereden ve kimden olursa olsun, vaki olacak tecavüzlere karşı koymak için kendimi Türk milletine adadım. Ölüm dahi olsa verilen her vazifeyi yapacağım. Bildiğim, gördüğüm, işittiğim ve bana emanet edilen her şeyi canımdan aziz bilip, sonuna kadar muhafaza edeceğim. Gördüklerim, işittiklerim, hissettiklerim ve bana emanet edilenleri hiç kimseye ifşa etmeyeceğim. İfşaatın bir ihanet sayılacağını ve

¹¹ Aydın Akkurt, **Türk Mukavemet Teşkilatı**, Seçil Ofset, İstanbul, 1999, s. 9.

¹² Aydın Akkurt, **T.M.T. 1957–1958 Mücadelesi**, s. vii; Lütfi Özter, **Kıbrıs'ta Mücahit Güncesi**, Araştırma Dizisi Türkar, Ankara, 2001, s. 14.

cezanın ölüm olduğunu biliyorum... Yukarıda sıralanan hususları harfiyen tatbik edeceğime, şerefim, namusum ve bütün mukaddesatım üzerine söz verir ve ant içerim".¹³

Bu satırlar kendisini davasına adanmış, vatani için gerektiğinde seve seve hayatını feda eyleyeceğinin andını içenlerin yeminidir. Bu yemin 23 Kasım 1957 tarihinde¹⁴ Kıbrıs Türkü'nün EOKA çeteleri tarafından yok edilmesini önlemek ama daha da önemlisi Kıbrıs'taki Türklük ateşini söndürmemek ve adayı Yunan'a teslim etmemek adına kurulan efsane teşkilât TMT'nin yeminidir...

Gizli bir yer altı teşkilatı olarak Türk Mukavemet Teşkilatı; Rauf Denктаş, Dr. Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi tarafından kurulmuştur.¹⁵ Bu tarihlerde Rauf Denктаş'ın bir yer altı örgütü kurmaya yönelmesinin objektif ve anlaşılabilir sebepleri vardı. Bunların başında;

a) EOKA'nın siyasi liderliğine bağlı olarak Rumların Enosis amacı güden bir yer altı teşkilatı halinde etkili faaliyeti, buna karşılık Türk cephesinde hissedilen boşluğu doldurmak,

b) Kıbrıs Türk halkının bölgesel ve birbirinden ayrı mukavemet hücrelerinin etkili bir şekilde faaliyet gösterebilmesi ve bu faaliyetlerin Türk davasına hizmet edebilmeleri için gerekli görülen "tek çatı"nın kurulmasını sağlamak,

c) Türkiye'deki mukavemetçilerle bağlantı kurulmasını temin etmek,

ç) Uzun vadeli bir mukavemete geçebilmek için halka itimat telkin edilmesini sağlamak, yer almıştır.¹⁶

Türk Mukavemet Teşkilatı'nın kurulmasıyla birlikte adada faaliyet gösteren ve birer yer altı teşkilatı olan "Volkan", "9 Eylül Cephesi", "Kara Çete" gibi diğer yeraltı teşkilatları lağvedilmiş ve hiç birisi tarafından sözlü dahi olsa en ufak bir muhalefette bulunulmamıştır.¹⁷ Başlangıçta psikolojik

¹³ Mehmet S. Emircan, **Kıbrıs Türk Toprağıdır Bütün Türklerin Vatanıdır**, C. I, s. 183.

¹⁴ **Vatan**, 9 Ocak 1995.

¹⁵ Türkiye'nin Kıbrıs'taki Başkonsolosluğunda İdari Ateşe olarak çalışan Kemal Tanrısevdi, Dr. Burhan Nalbantoğlu'nun ölümünün 14. yıldönümünde Mağusa'da düzenlenen bir toplantıda, TMT'yi Denктаş, Nalbantoğlu ve kendisinin 15 Kasım 1957'de birlikte kendi evinde kurduklarını, Kıbrıs Türk'ünün mukavemet ve direnişinin o tarihte başladığını açıklamış, TMT'nin kuruluş yıldönümünün 1 Ağustos'ta kutlanmasının Kıbrıs mücadele tarihinin başlangıcını inkâr etmek olduğunu belirtmiştir: **Kıbrıs**, 9 Şubat 1994; Ahmet An, **Kıbrıs Nereye Gidiyor?**, Everest Yayınları, İstanbul, 2002, s.145.

¹⁶ Aydın Akkurt, **Türk Mukavemet Teşkilatı**, s.16.

¹⁷ Mehmet S. Emircan, **Kıbrıs Türk Toprağıdır, Bütün Türklerin Vatanıdır**, C. II, Araştırma Dizisi Türkar, Ankara, 2007, s. 114.

mukavemeti benimseyip sürdürmeyi amaçlayan TMT, kuruluş bildirisini 1957 yılı kasım ayının sonlarına doğru açıklamıştır. TMT, kuruluşundan hemen sonra adada Türklere ait bütün sivil kurumların içerisine girmiştir. TMT'nin kuruluşu ilk başlarda Dr. Küçük'ten saklanmıştır.¹⁸

Denktaş'ın ifadesi ile “Çünkü siyasi bir lider olarak bu gibi akıbeti belli olmayan bir örgüte girmesi siyasi liderliğin geleceği açısından uygun olmayacaktır”.¹⁹

Zaten ilk bildiri yayınlandıktan sonra Dr. Küçük'e Rauf Denktaş giderek kendisinin de desteğini almıştır.

Teşkilatın amaçları arasında; Kıbrıs Türkünün can ve mal güvenliğini sağlamak, Enosisi ve bu hedef doğrultusunda yapılan girişimler ve estirilen teröre karşı durmak, Türklere yapılacak saldırıları geri püskürtmek, Türk toplumunun birliğini bütünlüğünü sağlamak, Ana vatan Türkiye ile sıcak ilişkiler kurarak, Türk halkının ana vatana bağlılığını sürdürmek ilkeleri vardır.

TMT, bu ilkeleri doğrultusunda verdiği savaşta başarılı olmuş; özellikle 1958–1960 ve 1963–1974 dönemlerinde Türk halkının direnişini örgütleyerek, Rum saldırılarına karşı ayakta durmasını sağlamıştır.²⁰

Adada Enosis'e karşı olan mücadelenin sürdürülebilmesi hususunda oldukça önemli bir noktada duran TMT, aynı zamanda Türk cemaatinin düzenli bir askerî teşkilatlanmasının nüvesini teşkil etmiştir.

TMT'nin üç kurucusundan biri olan Kemal Tanrısevdi, TMT'nin kuruluşunu şu şekilde anlatmaktadır; “TMT olarak gayemiz sömürge idaresine ve dünya kamuoyuna Kıbrıs Türkü'nün davasını ve ona nasıl sahip çıktığını göstermek, mesaj vermektir... TMT, silahlı değil, psikolojik, Gandi'ninki gibi pasif mukavemeti benimseyip sürdüren bir teşkilat olacaktı. İsim babası da benim, o yüzden isim saldıran değil, ‘Türk Mukavemet Teşkilatı’ oldu”.²¹

TMT kurulduktan sonra, merkez ve siyasi komiteleri de oluşturulmuş, TMT'nin kuruluş bildirisini hazırlanarak 26 Kasım 1957'de bütün ada çapında

¹⁸ Rauf Denktaş, Dr. Fazıl Küçük'ün TMT kurucularının kimliklerini sonradan öğrenip, liderleriyle tanıştığını ve “Ağrı” kod adıyla örgütteki en üst başrolüne getirildiğini belirtmektedir. Erten Kasımoğlu, **Eski Günler, Eski Defterler**, I. Kitap, Lefkoşe, 1987, s. 80; Ahmet An, **Kıbrıs Nereye Gidiyor?**, s. 126.

¹⁹ Aydın Akkurt, **Türk Mukavemet Teşkilatı**, s. 36.

²⁰ Sabahattin İsmail, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, s.44; S. Koç, **Dünden - Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar**, s. 155-156.

²¹ Cahit Neriman, “TMT Yılları, 1–10”, **Ortam**, 26.05.1997; Niyazi Kızılyürek, **Milliyetçilik Kısacasında Kıbrıs**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002, s. 246.

dağıtımını gerçekleştirilmiştir. Bu bildirin arkasından Rum-Yunan cephesi tarafından TMT'yi karalama ve yıpratma kampanyası başlatılmıştır. Güya, İngilizlerle Türklerin işbirliği halinde bu yer altı teşkilatını kurduğu savunulmuştur. İngiliz Sömürge Yönetimi ise, 20 Aralık 1957'de Sömürgeler Bakanlığı'na gönderdiği raporda, "TMT'nin 29 Kasım 1957'de kurulduğunu, esas amacının Rum saldırılarına karşı Türkleri savunmak olduğunu, daha sonraları ise kendisini taksimi gerçekleştirmeye adanmış bir örgüt haline geldiğini" bildirmiştir.²²

TMT'nin kuruluşunu duyuran ilk bildirin dağıtılmasından sonra, örgütlenme ve savunma çalışmalarına yönelmiştir. Bu dönemde Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu, Kıbrıs Türk'tür Partisi, Kıbrıs Türk Liseleri Mezunlar Birliği, Türk spor kulüpleri, Türk liseleri, Türk polisleri ve öğretmenleri esas alınmıştır. Lefkoşa, Magusa, Larnaka, Limasol, Baf ve Lefke'de ve köylerinde güvenilir Türk muhtarlarının çevresinde sağlam ve güvenilir birimler oluşturulmaya çalışılmıştır. TMT'nin o günlerdeki bütün silah mevcudu 8-9 tabanca ve kırık bir makineli tüfekten ibaretti. Bunların büyük çoğunluğu da Volkan'dan devralınmıştır. "En erken zamanda adayı terk ediniz. Bu bir ihtardır. Bunu yapmadığınız takdirde hepinizi öldüreceğiz." şeklindeki Rum tehdit ve saldırıları karşısında, TMT Kıbrıs Türkü'ne güven ve destek vermek amacıyla, 13 Aralık 1957 günü, ada çapında "Arş yığıtler vatan imdadına" diye bitirdiği bir bildiri yayınlamıştır.

TMT'nin kurulması ile Türkiye'yi davanın içine çekmede ve Türkiye ile işbirliği yapma isteklerinde önemli bir gelişme olmuştur. Nitekim Denктаş, TMT'nin kuruluş aşamasında şunları söylemiştir: "...Türk Mukavemet Teşkilatı'nı ve silah temin etme işini Türkiye'ye mal etmek gerekir, çünkü bu iş memlekette üç günde şahsî ihtirasların aleti olur, kontrol edemeyiz... Biz bu işi Türkiye'ye mal ederiz ve Türkiye bizi örgütler, böylelikle Türkiye'ye karşı sorumluluk içinde bu işi yürütürüz".²³

Rauf Denктаş'ın, 29 Aralık 1957 akşamı, TMT hakkındaki bilgileri Dr. Fazıl Küçük'e aktarmasının ardından konuyu Türkiye'ye duyurmaya ve yardım istemeye karar vermişlerdir. Aslında adadaki Türk liderliğinin biraz da faydacı bir yaklaşımla, karşı karşıya kaldığı ve Denктаş'ın da mücadelesini verdiği en önemli mesele, "Türkiye'ye davayı sahiplendirme mücadelesi"dir.

²² Aydın Akkurt, **Türk Mukavemet Teşkilatı**, s. 41.

²³ Akkurt, **a.g.e.**, s. 35.

2. Türkiye'ye Davayı Sahiplendirme Mücadelesi²⁴

Kıbrıs'ın 1878'de İngiltere'ye kiralanmasından sonra, Kıbrıslı Müslüman-Türk cemaati bir süre daha Osmanlı kurumlarıyla bağlantısını sürdürmüş olmasına rağmen, zaman içinde bağlı bulunduğu siyasi, idari, dinî ve sosyal kurumlardan giderek kopma süreciyle karşı karşıya kalmıştır. Kıbrıs'taki Müslüman Türk cemaatinin statü ve etkinlikleri, İngiliz idaresi altında özellikle ilk altmış yılda süreklilik gösterir biçimde azalmış; Kıbrıslı Ortodoks Rumlar karşısında ikinci sınıf bir azınlık konumuna gerilemiştir.²⁵

Lozan Antlaşması'yla Misakı Millî dışında kalan coğrafyalarla ilgisini kesen Türkiye;²⁶ 1950'li yıllara kadar Misak-ı Millî sınırları dışında yaşayan Türklere yönelik politikalar geliştiremediği gibi, Kıbrıs'taki Türk cemaati için de herhangi bir resmî politika yürütememiştir. İsteyen Kıbrıslı Türklerin Türkiye'ye yerleşebileceği açıklanmıştır. Hatta Kıbrıs'ta görev yapan Türk Konsolosu Asaf Bey, Adalı Türkleri bu yönde teşvik etmiştir. Bu durum, Kıbrıs'ta Enosis karşıtlığı temelinde oluşan Türkiye hayranlığının öncüsü Türk milliyetçiliğinin işini oldukça zorlaştırmıştır. Adada kalan Türk cemaati Lozan Antlaşması'ndan sonra uzun yıllar süren bir uğraşının içerisine girmiş, Türkiye'nin desteğini ve ilgisini kazanmanın yollarını aramıştır.

1930'lu yılların sonuna doğru sömürge yönetimi, yüzü Türkiye'ye dönük yeni yetişen okur-yazar kuşağının güçlendiğini görerek, Kıbrıslı Rumların Enosis istemine karşı yenilikçi Kıbrıslı Türklerle işbirliği arayışına yönelmiştir. Türkiye'nin ilgisini çekme çabaları, daha doğrusu Kıbrıs'taki "ulusal davayı" Türkiye'ye mal etme uğraşları, 1940'ların başlarına kadar şahıslarla sınırlı kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda İngiltere ile Yunanistan'ın aynı cephede, Almanya'ya karşı birlikte savaşmaları, Kıbrıs Rum toplumunda Enosis umutlarını iyice artırmıştır. 1941 yılında Enosis ülküsünü şiar edinen komünist AKEL ile sağcı "Millî Kıbrıs Partisi" kurulmuştur.²⁷ Bu tarihlerde adanın Yunanistan'la birleşmesini isteyen Enosis yanlıları İngilizlere karşı bağımsızlık hareketine başlayınca, kaygıya kapılan adadaki Türk cemaati liderleri kısa süre içinde örgütlenme yoluna

²⁴ Emruhan Yalçın, "Rauf R. Denктаş'ın Kıbrıs'ta Bitmeyen Mücadelesi", s. 115-118.

²⁵ M. O. Samani, **Kıbrıs Türk Milliyetçiliği**, s. 69.

²⁶ İstiklâl Savaşı kazanıldıktan sonra, 24 Temmuz 1923'de imzalanan Lozan Antlaşması ile İtilaf Devletleri tarafından resmen tanınan Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs'ın İngiliz mülkü olduğunu da kabul etti. Bu antlaşmanın 16, 30 ve 21. maddeleri Kıbrıs ile ilgilidir: **Osmanlı İdaresinde Kıbrıs**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 2000 s. 27-32; Halil Fikret Alasya, **Kıbrıs Tarihi**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1997, s. 116.

²⁷ Niyazi Kızılyürek, **Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs**, s. 223.

gitmişlerdir. Bu dönemde İngilizler de Kıbrıs adasını kaybetmek istemedikleri için, Kıbrıslı Rumların Enosis çalışmalarına karşı Türklerin “karşı çıkacak” örgütleri olmasını istiyorlardı. Bunun için Evkaf Murahhası Münir Beyin önderliğinde “Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu (KATAK)” adlı siyasi cemiyetin kurulmasını teşvik ederek desteklemişlerdir.²⁸ KATAK, Kıbrıs'ta ayrı bir toplumun varlığının ve bu toplumun Rumların ulusal emellerine karşı çıktığını dile getirmekteydi. Ayrıca KATAK, Türk toplumunun tüzüğü ve programı olan ilk siyasi örgütü olmasının yanında, ada düzeyinde kurulan en kapsamlı, en büyük ve politik hedefleri olan ilk kitlesel örgüttü. Bu örgütün diğer önemli bir özelliği “Türk” sınıfını cemaat siyasetine ilke olarak sokmuş olmasıdır.

Kıbrıslı Türk aydınların büyük çoğunluğu Enosisle mücadele edebilmenin ancak, bu mücadeleye Türkiye'nin dâhil edilmesi ile mümkün olabileceğine inanıyordu. Türkiye'nin ilgisini çekme yönündeki ilk adım 18 Nisan 1943 tarihinde KATAK Başkanı Avukat Fadıl Korkut tarafından atılmıştır. Kıbrıs'ta, Enosis karşıtlığı temelinde yükselmeye başlayan Türk milliyetçiliği giderek kitleselleşiyor ve örgütleniyordu. Bunda Sedat Simavi'nin *Hürriyet* gazetesinde başlattığı “Kıbrıs Türk'tür” kampanyası oldukça etkili olmuştur. Sahibi ve başyazarı bulunduğu Sedat Simavi, 4 Nisan 1951 tarihli bir yazısında, “Kıbrıs'ın asla Yunanistan'a verilemeyeceği gibi, Oniki Ada'nın da Türkiye'ye iade edilmesini” savunuyor ve hükûmeti bu konuda pasif kalmakla suçluyordu. 10 Mayıs 1951 tarihli yazısında ise; “Kıbrıs ve Oniki Ada konusunu Türkiye'nin millî davası olarak görüyorum. Er geç bu vatan topraklarının asıl sahibi olan Türkiye'ye döneceğine inanıyorum. Şuna inanıyorum ki, bu adalar Türkiye ile dostluk pahasına da olsa Yunanistan'ın elinde kalmayacaktır.”²⁹

Sedat Simavi Türk Hükûmeti'ni, “Türk-Yunan dostluğu”nu millî çıkarlardan üstün tutmakla eleştirmiştir. Hatta bu yüzden, dönemin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Sedat Semavi'yi mahkemeye vermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde olup bitenleri adaya taşıma istikametinde çalışma gösteren diğer bir örgütlenme, KATAK'tan istifa eden ve 23 Nisan 1944'de Dr. Fazıl Küçük ile arkadaşları tarafından kurulan “Kıbrıs Millî Türk Halk Partisi”dir. En büyük destekçileri, Türkiye'deki “Turancı Lobi” olmuştur. Kuruluş amacı; kanuni ve meşru yollardan yürüyerek cemaatin salah ve refahını artırmak olan partinin hedefleri; Enosis'e ve muhtariyete karşı çıkmak, Rum cemaatinin resmî dini olarak “Yunan Ortodoks” denildiği

²⁸ Mehmet Yaşın, *Kıbrıslı Türk Şiiri Antolojisi*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1994, s. 147.

²⁹ Kızılyürek, *Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs*, s. 226.

gibi, Türk cemaati için de sadece Müslüman yerine “Türk Müslüman” denilmesi, Türkiye’de olduğu gibi aile hukuku ve münasebetlerini tanzim edecek medenî bir aile hukukunun kabul edilmesi, Türkiye’de öğrenim gören avukatlara da Kıbrıs’ta çalışma izni verilmesi gibi esasları gerçekleştirmek idi.³⁰ 23 Ekim 1949’da adını “Kıbrıs Türk’ür Partisi (KTP)” olarak değiştiren örgüt, gerek Dr. Küçük’ün liderliğinin adada kabul görmesi, gerekse Türkiye’nin ada ile ilgilenmesi yönünde önemli bir adım olmuştur.

27 Mart 1951 tarihli *Halkın Sesi* gazetesi, “Celal Bayar’a Mektup” başlıklı yazıda Kıbrıs’ın Türk tarihindeki yerinin “İkinci Hatay” olduğunu ileri sürerek, Kıbrıs’ın Türkiye’ye ilhakını savunmuştur.³¹ Enosis karşıtlığı giderek adeta Türk-Enosis hareketine dönüşmüştür. Rauf Denктаş, bu gelişmeleri şu cümlelerle özetlemiştir: “Kıbrıs’ın Yunan olduğunu iddia edenlerin karşısında, Kıbrıs’ın Türk olduğunu iddia eden ve kökü Türkiye’ye uzanmış bir Kıbrıs Türk topluluğu vardı. Kıbrıs Türk liderliği, Yunan ikilisinin Enosis oyunlarını Türkiye’nin ciddiye almasını sağlamak, İngilizlerin adadan çıkmayacakları inancına dayanan rehavetten Türkiye’yi kurtarmak için var gücü ile çalışmıştır.”³²

Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu’nun nüvesini de oluşturan bu örgütlerin davayı Türkiye’ye sahiplendirme mücadelesi, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu’nun kurulmasıyla doruk noktasına çıkmıştır. 1957 yılında Denктаş’ın da başına geçtiği bu kurum, Türkiye’ye yakınlaşma çabalarını önemli ölçüde gerçekleştirmiştir. Denктаş, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu’nun kuruluş amacını şöyle anlatmıştır:

“Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu kısa bir süre içinde kuruldu. Millî dava hakkındaki görüşleri, bakış açılarına göre değişmekteydi. İçimizde Türkiye’ye yük olmaksızın İngiltere ile iyi geçinelim, ondan aldığımızla yetinelim diyenler vardı. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan yeni konjonktürde Rum-Yunan ikilisinin geleceklik hakkı-Enosis tezinin yeri ve değeri hakkında fikir sahibi olan, bunu önleyici tedbirler taktığı düşünen pek fazla kişi yoktu. Dr. Küçük ve arkadaşlarının konuya yaklaşımında isabet vardı. Rumlar adayı Yunanistan’a bağlamak için Yunanistan’la işbirliği halindeydiler. Durumu karşılayabilecek yegâne güç Türkiye olacaktır. Türkiye’nin ada üstündeki hakları Yunanistan’ınkinden çok daha fazlaydı. Dr. Küçük siyasi mücadelesini kendisine öz bir çizgide sürdürmekteydi. Takip ettiği yol kurtuluş yoluydu. Bunda İngiliz’e kafa

³⁰ İsmail, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, s. 32–34.

³¹ Kızılyürek, **Milliyetçilik Kısacasında Kıbrıs**, s. 227.

³² Rauf Denктаş, **Rauf Denктаş’ın Hatıraları**, C. 10, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2000, s. 87.

tutmak, ana vatana hudutsuz bağlılık, milliyetçilik ve Enosise karşı olmak vardı... Bu dönemde dışı karşı Kıbrıs Türkleri bin bir parça halinde dağınık örgütsüz bir toplum olarak gösterilmekte idi. Durumun vahameti Türkiye’de görülmüş olmalıydı ki, Türkiye’de yaşayan ‘Kıbrıs Kültür Derneği’ kanalıyla duruma el atıldı.”.³³

Türk İşleri Komisyonu’nun kurulmasıyla birlikte, Kıbrıslı Türklerle Türkiye arasında iletişim köprüleri kurulmuş, karşılıklı ziyaretler başlamıştır. Nitekim 1948 yılında, Türkiye’den 300 kişilik bir kabile Kıbrıs’ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaretten son derece etkilenen Rauf Denktaş, “Nihayet kabile geldi ve program uygulandı. ...sanki gelenler bir kabile değil Türkiye idi” demiştir.

Türkiye’nin Kıbrıs meselesine uluslararası düzeyde taraf olması, İngiltere’nin 1955 yılında “Doğu Akdeniz Savunması ve Kıbrıs Meselesi”ni görüşmek maksadıyla, 30 Haziran 1955’te Türk ve Yunan Hükümetlerini Londra’da toplantıya çağırmasıyla başlamıştır. Rumlar, konferanstan olumlu sonuç alabilmek için 28 Ağustos 1955 günü adadaki Türkleri katliama tâbi tutacaklarını ilân etmişlerdi. Bu gelişme Türkiye’nin Kıbrıs’ta olup bitene taraf olacağına dair ilk işareti vermesiyle sonuçlanmıştır. Başbakan Adnan Menderes basın toplantısında Türk halkının müdafaasız kalmayacağını ilân ederek Türkiye’nin savunması bakımından, tek açık kapının Kıbrıs olduğunu, bundan dolayı Kıbrıs’ın statükosunun değişmesine katıyen tahammül edilmeyeceğini belirtmiştir.³⁴

Türkiye’nin Kıbrıs’taki “millî” davayı üstlenmesi, büyük oranda Türkiyeli ve Kıbrıslı Türk aydınların gayretiyle, ardından da sivil inisiyatifler (basın, dernekler.... vb.) ve de uluslararası konjonktür sayesinde olmuştur diyebiliriz. Örneğin Türkiye’deki Turancı Lobi’nin başını çekenlerden Derviş Manizade; “Anadolu’nun şefkatli bir anne gibi açtığı kolları arasında yatan, üzerinde ecdadımızın teninin kokusu ve kanının rengi ile bir bir fisunkar çiçekler açan bu güzel adayı İngilizler sıkı tutsun! Eğer bunu yapamayacaksa onu eski sahibine Türkiye’ye geri versin” diyerek Kıbrıs’ın İngiltere’nin egemenliğinde kalmasını ya da Türkiye’ye iade edilmesini savunmuştur. Buna karşın *Vatan* gazetesindeki “Millî Misak ve Kıbrıs” başlıklı makalesinde Ahmet Emin Yalman ise;

“Son zamanlarda ortaya Kıbrıs meselesi diye bir mesele çıkmıştır. Coşkun hisler yüzünden Millî Misak siyasetimizde gedikler açılmamasına dikkat edelim. Bunu yapmazsak seksen bin Kıbrıs Türküne yardım edelim derken

³³ R. R. Denktaş, *Hatıralar-Toplayış*, C.X, s. 85-86.

³⁴ Fikret Alasya, *Kıbrıs ve Rum- Yunan Emelleri*, KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşe, 1992, s. 31.

yirmi milyon Anavatan Türkünün varlığına el uzatmış oluruz. Kıbrıs'ın Türkiye'ye ilhakı diye hisse dayanan bir hareket hiç açılmamalıdır. İki yüz küsur bin Kıbrıslı Rumu idareimiz altına alacak, yeni bir imparatorluk çağına doğru adım atılmamalıdır.”³⁵

Öte yandan, Yunanistan'a katıldıktan sonra Girit ve Teselya'da Müslümanların uğradığı düşmanlığın da, Enosisi çağrıştırması açısından, Kıbrıs'ta Türk milliyetçiliğinin güçlenmesinde son derece etkili olduğu söylenebilir.

Bu arada 1949 yılında, Başpiskoposluk koltuğuna oturan II. Makarios'un gayretleri ile kilisenin öncülüğünde 15 Ocak 1950 tarihinde gerçekleştirilen referandumda, “Kıbrıs'ta Enosisten yana mısınız, yoksa karşı mısınız?” sorusuna Rumların % 97,73'ü tavrını Enosisten yana koymuştur. Bu plebisitle Makarios'un amacı; dünya kamuoyunun dikkatini çekmek, Kıbrıs Kilisesi'nin ilhak çağrısını dünyaya duyurmak olmuştur ki, amacına da ulaşmıştır. Ne var ki, İngiliz Hükûmeti plebisiti tanımayacağını, plebisit gününden önce ilan etmiş bulunmakta idi. Makarios'un ve Yunan kamuoyunun baskısıyla Yunan Hükûmeti de 1954 yılında, Kıbrıs meselesini Birleşmiş Milletler'e götürmeye karar vermiş ve Albay Grivas başkanlığındaki EOKA örgütü, Enosis için İngiliz hedeflerini vurmaya başlamıştır.³⁶

Kıbrıs'ta bu gelişmeler olurken millî davanın Türkiye'ye benimsetilmesi ve davanın kazanılmasında Türkiye'nin rolü Rauf Denktaş için her zaman hayati bir önem taşımıştır. Nitekim adada Türk toplumunun bağımsız kalabilmesi için en önemli güvencenin Türkiye olduğunu vurgulayan Denktaş şöyle demektedir: “Türkiye'nin vermiş olduğu desteğe müteşekkirimiz. ...Türkiye var oldukça bizim yüzümüz gülecektir. Türkiye var oldukça Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti var olacaktır”.³⁷ Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun ikna etmesiyle, Başbakan Adnan Menderes, Yunanistan'ın emellerine karşı çıkmak için tutumunu netleştirerek, 28 Ağustos 1954 tarihinde “Kıbrıs Türk'tür Komitesi” üyelerini görüşmeye çağırılmış ve kendilerine bütün Türkiye'de şubeler açmalarını tavsiye etmiştir. 24 Ağustos 1955'te yaptığı bir konuşmada Türkiye'nin Kıbrıs politikasını özetleyen Menderes şöyle demiştir:

“Türkiye'nin Kıbrıs statükosunda olabilecek bir değişikliğe katıyen tahammülü yoktur. Bir taraftan tarihi olayları gözden geçirirken şu noktayı

³⁵ Mehmet Yaşın, *Kıbrıslı Türk Şiiri Antolojisi*, s. 319-320.

³⁶ Niyazi Kızılyürek, *Milliyetçilik Kısacasında Kıbrıs*, s. 234; Vehbi Zeki, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi*, C.I, Halkın Sesi Ltd., Lefkoşe, 1973, s. 53.

³⁷ R. R. Denktaş, *Hatıralar – Toplayış*, C. X, s. 453.

da Yunanların gözleri önüne sermek gerekir: Yunanlar, Çoğunluk ilkesine dayanarak mı daha dün denilecek kadar yakın geçmişte Ankara önlerine kadar gelmişlerdir. İzmir'de, Aydın'da, Denizli'de ve Eskişehir'de ne arıyorlardı. Oralardaki tarihi misyonları self-determinasyon ilkesini gerçekleştirmek miydi? Unutmamak gerekir ki, Yunanistan hep emperyalizmle karışmış bir genişleme politikası izlemiştir. Girit örneği ortadadır. Girit alınmışsa başka yerler neden olmasın diye düşünmüşlerdir. Bu düşüncelerle değil mi ki Ankara önlerine kadar gelmişlerdir. Vaktiyle Girit'te uyguladıkları yöntemleri şimdi Kıbrıs'ta sürdürmeleri, istese de istemese de, Türklere Yunanistan'ın yayılmacı davranışlarını hatırlatmaktadır. Kıbrıs Anadolu'nun devamından ibarettir ve güvenliğinin esaslı noktalarından birisidir. Bu itibarla Kıbrıs'ın bugünkü durumunda bir değişiklik söz konusu olursa, bunun teknik esaslara göre değil, çok daha önemli gerçeklere ve dayanaklara uygun bir çözüme kavuşturulmalıdır. Bu da Kıbrıs'ın Türklere iadesinden başka bir şey değildir"³⁸

Ne var ki, Türk tezi inandırıcılıktan uzaktı. Sömürgeciliğin sona erdiği ve self-determinasyon hakkının benimsendiği bir dönemde, Kıbrıs'ta İngiliz sömürgeciliğinin devamını istemek mümkün olamazdı. Bunun farkına varan İngiltere Sömürgeler Bakanı Lennox-Boyd ile Başbakan Menderes arasında, 16 Aralık 1956'da Türkiye'de gerçekleştirilen bir toplantıda, Türk tarafına taksim tezinin savunulması telkin edilmiştir. Bunun mantığı da şöyle izah edilmiştir: "Eğer Kıbrıs'ta self-determinasyon hakkı uygulanacaksa, o zaman, iki ayrı halka, iki ayrı self-determinasyon hakkı tanınmalıydı." Bu da, adanın taksimi anlamına geliyordu. Türk tarafı da taksimi bir strateji olarak benimseyerek, kısa sürede her taraf, "Ya taksim, ya ölüm" mitingleri ile yankılanmaya başlamıştır.³⁹

Denktaş için, Kıbrıs meselesinin çözüme ulaşması yönünde vazgeçilmez en önemli şart, Türkiye'nin güvencesidir. Nitekim bunu şöyle vurgulamıştır: "Biz güvence istiyoruz. Güvenceli bir hayatımız, sağlam temellere dayalı bir devletimiz, göndere çekilmiş bir bayrağımız ve bizi her türlü felâketten kurtarmış olan ana vatanımız, Türkiye'miz, Anadolu'muz olsun. Bu cümle içerisinde her türlü anlaşmaya varız".⁴⁰

Bu değerlendirmeler çerçevesinde konu, 02 Ocak 1958 tarihinde Ankara'da yapılan bir toplantıda, Dr. Fazıl Küçük ve Rauf Denktaş tarafından T.C. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya açıklanmıştır. Rauf Denktaş, EOKA tedhiş örgütünün Yunanistan tarafından silahlandırıldığını,

³⁸ Melih Esenbel, **Kıbrıs I. Ayağa Kalkan Adam**, Bilgi Yayınları, Ankara, 1993, s. 15-16.

³⁹ Esenbel, **a.g.e.**, s. 15-16.

⁴⁰ Niyazi Kızılyürek, **Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs**, s. 241; R. Denktaş, **Akritas Plâni ve Gençliğe Sesleniş**, s. 16.

desteklendiğini ve Yunan subayları tarafından yönetildiğini anlatmıştır. Bu görüşmeden sonra Dışişleri Bakanı Zorlu, “TMT’nin uzman subay ve malzeme ile takviye edilmesi” konusunu hükûmete iletmiştir. 1958 yılının Nisan ayında, T.C. Genelkurmay Başkanlığı’ndan gelen mesajla, “Kıbrıs’ta Türk varlığını korumak amacıyla gizli, silahlı bir örgüt kurulması için T.C. Hükûmeti’nin izin verdiği bildirilmiştir. Böylelikle T.C. Devleti de TMT’ye müdahil olmuştur.⁴¹

İşin ciddiyetini kavrayan Türk Hükûmeti, Cumhurbaşkanı Bayar’ın başkanlığında 22 Mayıs 1958’de yapmış olduğu toplantıda, Kıbrıs Türk liderlerinin dinlenmesini kararlaştırmıştır. Bu amaçla KTP Genel Başkanı Dr. Küçük ile KTKF Başkanı Rauf Denктаş Ankara’ya çağırılmıştır.

Bu gelişmeler neticesinde Türk Hükûmeti, beş aylık bir gecikmeden sonra TMT’nin uzman subay ve malzeme ile takviye edilmesine, her türlü silah, malzeme ve mali destek yardımına karar vermiştir. Türkiye’den silah sevkiyatını ilk başlatanlar da Erenköylüler olmuştur. TMT personelinin eğitimi Zirkaya/Ankara ile Antalya eğitim kamplarında gerçekleştirilmiştir. Belirlenen ilkeler içinde; faaliyetlerin son derece gizlilik içinde yürütülmesi, hükûmetin ve ordunun adının bu işe karıştırılmaması, TMT’nin hiçbir makam ve merci ile resmî bağlantısının olmaması kararlaştırılmıştır.⁴² Türkiye’ye davet edilen Dr. Küçük ve Rauf Denктаş, 5 Haziran 1958 günü Seferberlik Tetkik Kurulu Başkanı Daniş Karabelen, TMT’nin ilk lideri Yarbay Rıza Vuruşkan ve koordinatörü Binbaşı İsmail Tansu ile tanıştırmıştır.⁴³

Kıbrıs’taki Türk toplumu ve liderleri için; Türkiye’nin sahiplenmediği bir millî dava, başarı şansından yoksun görülmüştür. Rauf Denктаş’a göre;

“Kıbrıs Türk halkı yaşam ve özgürlük mücadelesini, KKTC’yi kurmakla kazandı. O gün bu gündür karşı tarafın verdiği mücadele, KKTC’yi ortadan kaldırmak mücadelesidir. Rum tarafının verdiği mücadele, Kıbrıs’ın tek ve tartışılmaz sahibi olduğunu kanıtlama mücadelesidir. AB’ye giriş maksadı da bu hedef doğrultusundadır. Böylelikle Rumlar, Akritas Plânı’nda öngördükleri hedefe ulaştıklarını varsaymaktadırlar. Gerçek olan; Türk-Yunan dengelerini korumak maksadıyla, Türkiye ve Yunanistan’ın üye olmadığı bir kuruluşa Kıbrıs’ın da üye olmayacağıdır. Güney Kıbrıs Rum

⁴¹ Mehmet S. Emircan, **Kıbrıs Türk Toprağıdır Bütün Türklerin Vatanıdır**, C. I., s. 176-178.

⁴² Aydın Akkurt, **Türk Mukavemet Teşkilatı**, s. 215.

⁴³ İsmail Tansu, “Türk Mukavemet Teşkilatı”, **Kıbrıs Mektubu Dergisi**, Kültür Derneği Yayını, Ankara, 1996.

Yönetimini AB'ye alan Avrupalılar, 1960 Antlaşmalarını ve 1960 Anayasasını Rumlarla birlikte ihlâl etmektedirler.”⁴⁴

AB şu gerçeğin farkına varabilmiş değildir. Rumların millî, değişmez bir siyaseti vardır. Bu siyasetten yüz yıldır vazgeçmemişlerdir. Aynı yolda yürümektedirler. 24 Nisan 2004 tarihinde, “Annan Plânı”⁴⁵ kabul edip etmediklerine dair yapılan referanduma⁴⁶ “hayır” demeleri bile bu millî yoldan ayrılmadıklarını göstermektedir. Ancak değişen dünya konjonktürü içerisinde, onlar da amaca ulaşmak için izledikleri yolu, taktiklerini değiştirmişlerdir. Enosisi silâhla gerçekleştiremeyeceklerini anlayınca, siyasi yolu kullanmak suretiyle AB'ye girerek, AB içinde, birbirlerine destek veren iki Yunan Cumhuriyetine sahip olmuşlardır.

3. TMT'nin Başlattığı Pasif Mukavemet

Denktaş, hem TMT görevlisi, hem de “Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu (KTKF)” Başkanı olarak taksim için askerî hazırlığın yanı sıra, ideolojik ve siyasi bir hazırlık yapmaya soyunmuştur. Nitekim Denktaş'ın KTKF Başkanlığında öne çıkan başlıca eylemleri, geniş bir alanı kapsayan ve taksimi hedef alan politikalara dayanmıştır. “Türk'ten Türk'e kampanyası”, “Vatandaş Türkçe Konuş”, “Köylere Türkçe İsim” Denktaş'ın hararetle savunduğu ve tutkuyla uygulamaya koyduğu projelerin başında gelmiştir. Ayrıca, 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos, 29 Ekim gibi millî günleri daha görkemli bir şekilde kutlamak için girişimlerde bulunulmuştur.⁴⁷ Türk'ten Türk'e Kampanyası, Kıbrıslı Türklerin Kıbrıslı Rumlarla ekonomik ilişkilerini sona erdirmek ve Kıbrıs'ta ayrı bir Türk ekonomisi ile Türk burjuvazisi yaratmayı öngörmüştür. Rauf Denktaş bu girişime dair şunları söylemiştir; “1958-1960 yıllarına ‘Türk'ten Türk'e Kampanyası’ni başlattık. Bu, Rumlara çok dokunmuştu. 120 bin kişilik bir çarşığı kaybetmek istemiyorlardı. İthalatçısı ve ihracatçısı ile kendi kendimizi kalkındırılmış, iktisaden yükselmiş oluruz diye düşündük.”⁴⁸

Denktaş, kampanyayı başlatırken, Türkiye'de ulusal burjuvazi yaratma politikalarından etkilendiğini ileri sürmüştür. “O günlerde Atatürk'ün

⁴⁴ S. Koç, **Dünden-Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar**, s. 371-391.

⁴⁵ Annan Plânı için bkz.: R. Denktaş, **Kıbrıs Girit Olmasın**, s.116; Clement Dod, **Annan Plânı ve Kıbrıs Sorunu**, Çeviren: Ceren Su, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fak. Dergisi, C. I, İstanbul, 2004, s. 1.

⁴⁶ Annan Plânı'nın kabulüne ilişkin Kıbrıs'ın her iki kesiminde yapılan referandum sonuçları şu şekilde gerçekleşmiştir: GKRY'deki %24,2 “evet”, %75,8 “hayır” oyuna karşılık, KKTC'inde %64,91 “evet”, %35,09 “hayır” oyu kullanılmıştır: S. Koç, **Dünden-Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar**, s. 515.

⁴⁷ Rauf Denktaş, **Rauf Denktaş'ın Hatıraları**, C. X, s.126.

⁴⁸ Rauf Denktaş, **12'ye 5 Kala**, Ankara, 1966, s. 26-27.

1930'larda vatandaşları yerli malı almaya teşvik için söylediği sözler rehberimiz olmuştur." Bu iktisadi Türkleştirmenin yanı sıra ve ona paralel olarak "kültürel Türkleştirme" seferberliği de, Rauf Denktaş'ın KTKF'nin başkanlığına getirilmesinden sonra yoğunlaştırılmıştır. Buradaki Türkleştirme, Türk sayılanların Türklüklerini ön plana çıkarma faaliyetidir. "Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyası"nda, Rumca konuşana para cezası uygulandığı için, Türkçe bilmeyen bazı Kıbrıslı Türklerin konuşmaktan imtina ettiği ve sustuğu görülmüştür. Ekonomi, kültür, eğitim politikalarıyla sürdürülen "Türkleştirme" kapsamında, köylerin isimleri de öz Türkçe isimlerle değiştirilmiştir. Denktaş bu girişimlerin amacını şöyle özetlemiştir; "Neticede Kıbrıs'ta tarihten gelen bir halk olduğumuzu, Rumların iddia ettiği gibi, Kıbrıs'ın bir Yunan adası olmadığını kanıtlamaya çalışıyorduk."⁴⁹

KTKF'nun Rauf Denktaş'ın başkanlığında başlattığı taksim amaçlı bu kültürel, ekonomik, siyasi seferberlik; bir yandan Enosis korkusuyla ilgi görüyor, diğer yandan da, TMT'nin zaman zaman şiddete başvurarak, bazen de şiddet tehdidiyle sürdürülmüştür.

İngiliz idaresinin kabul edilemez tutumları nedeniyle; 27-28 Ocak 1958 günü başlatılan pasif mukavemet ile Türk muhtarları teker teker istifa etmeye başlamıştır. Bu hareket İngiliz Hükûmeti'ni rahatsız etmiştir. İngiliz Vali Foot'un başkanlığında yapılan toplantıda TMT'ye yönelik olarak alınan kararlar uygulanmaya konulmuştur. Bu kararlar doğrultusunda TMT'nin gerçek liderlerinin tespit edilmesi amacıyla TMT içine sızma ve TMT'yi etkisizleştirme faaliyetleri ağırlık kazanmıştır. Bu kapsamda, KTKF Başkanı Rauf Denktaş'ı Kıbrıs'tan uzaklaştırma yolu denenmiş ve Hong Kong'a Başsavcı olarak tayin edilmesi teklif edilmiştir. Fakat Rauf Denktaş bu teklifi kabul etmemiş ve istifa etmiştir.

TMT, zaman zaman yayınladığı bildirimlerle, Kıbrıs Türk halkını bilinçlendirmeye ve kendilerine katkıya çağırmıştır. 11 Mayıs 1958 günü yayınladığı bildiri, bugün bile bazı yönleri ile güncelliğini koruyan noktaları içermesi itibarıyla dikkate değer bulunarak tam metin halinde verilmiştir;

"1. Millî çıkarlarımıza zarar verecek haince ve düşüncesizce bir tutumla TMT'de görev alanların aleyhinde konuşan ve davrananlara karşı gerekli önlemler alınacaktır.

a) Toplumumuz, Rumlarla ticari ilişki kurmaktan kaçınma konusundaki kararı ulusal bir titizlik ve büyük bir alaka gösterip kabul etmiştir. Özel timler tarafından başlatılan denetimler daha titizlikle uygulanacaktır. Hiçbir kimse bu denetimlerden muaf tutulmayacaktır.

⁴⁹ Rauf Denktaş, **Rauf Denktaş'ın Hatıraları**, C. X, s. 127-129.

b) Rumlarla ilişkide bulunmak, Rumlara ait bar, meyhane ve gece kulüplerine gitmek yasaklanmıştır. Özel timler bu gibi yerlere gidenleri izlemek üzere görev başındadır.

c) Türk tüccarları ve işadamlarına ait olan dükkân isimleri, binalar ve emlak üzerindeki tabela ve ticari amblemler sadece Türkçe olarak yazılmalıdır.

d) Türk mahallelerindeki bütün Rumca ve İngilizce Sokak isimleri değiştirilecektir. Şu anda Rumca ve İngilizce Sokak isimlerinin değiştirilmesine başlanmıştır.

e) Türk toplumu, belediyeler konusunda almış olduğu karardan, İngiliz Hükûmeti'nin görüşü ne olursa olsun geri adım atmayacaktır. Ne pahasına olursa olsun bu amaca ulaşılabilecektir. TMT, zorunlu vergilendirme karşısında halkımızı savunacaktır.

2. Siyasi liderliğimiz, TMT'nin tam desteğine sahiptir ve bu uğurda dinamik önlemler alınmıştır.

3. Mücadele zaferin mücadelesidir, ileri, daima ileri...

Türk Mukavemet Teşkilatı⁵⁰

Bu arada EOKA cinayetleri devam ederken, İngiliz Vali Foot 23 Temmuz 1958 günü, TMT'yi kanun dışı ilan etmiş ve 1224 EOKA mensubu ile birlikte 65 TMT mensubu Türk tutuklanmıştır. Rauf Denktaş'a göre; "Sömürge Hükûmeti sırf, Rumları memnun etmek amacını gütmekteydi. Hatta tutuklanan Türkler arasında, İngiliz İstihbaratına çalışanlar da vardı nitekim kısa süre sonra serbest bırakıldı."⁵¹

Rauf Denktaş, KTKF başkanlığından Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla ayrılmıştır. 28 Ekim 1960 tarihinde yazdığı bir veda yazısında; "...sesimizi Anavatana ve dünyaya duyurmak ve Kıbrıs Türklerinin davalarını savunmak başta gelen vazifemiz oldu. İcraatımızdan gücenen veya zararda olanlar olmuşa, bunu 'fert yok cemiyet vardır, hak yok vazife vardır' prensibimize atfetsinler"⁵² diyerek, kendisine uzun yıllar kılavuzluk edecek olan çalışma anlayışını da sergilemiştir.

⁵⁰ Aydın Akkurt, **Türk Mukavemet Teşkilatı**, s. 195.

⁵¹ Rauf Denktaş, **Koloni İdaresinde Kıbrıs Türkleri**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, 1997, s. 128-129; Ahmet C. Gazioğlu, **Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum (1958-1960), Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (4)**, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Ankara, 2000, s. 35.

⁵² Niyazi Kızılyürek, **Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs**, s. 251.

Sonuç

Rumların Enosis uğrındaki çalışmaları 1878 yılından sonra hissedilir derecede hızlanmıştır. Lozan Antlaşması'yla Ada'nın egemenliği resmen İngiltere'ye devredilince, Kıbrıs'ta yaşayan Müslüman Türkler, başlarında Enosis tokmağı olan “ülkesiz bir azınlık” durumuna düşmüşlerdir.

Gelecek korkusundan kaynaklanan bir tepkisellikle harekete geçen yeni aydın kuşak, Millî Mücadele'den de esinlenerek, yüzünü genç Türkiye Cumhuriyeti ve Mustafa Kemal'e çevirmiştir. Tedirgin bir tutunma çabası içinde olan aydınlar için, Türkiye ve Atatürk, adeta bir “koruma zırhı” gibiydi. Bu Kıbrıslı Türk aydınları, Atatürk reformlarının Kıbrıs'ta da uygulanması için harekete geçerek, yeni bir toplum yaratmanın dinamik unsurları haline gelmiş ve toplumun önderliğini kendi ellerine almışlardır. Başta KTKF Başkanı Rauf Denктаş olmak üzere tüm Kıbrıslı aydın ve mücadele adamlarının kurdukları yeraltı örgütü TMT, Yunanların Kıbrıs Ada'sında Enosisi gerçekleştirmelerinin önünde en büyük engeldi. Rauf Denктаş'ın önem verdiği bir konu vardı ki, o da Türkiye'nin ilgisini Kıbrıs'a çekebilmek ve TMT'nin yönetimini Türkiye'ye teslim etmek olmuştur. Bu gerçekleştikten sonra gerisinin geleceğine, aydınlık yarınlara inanmışlardır. Aslında, Rumların Enosis hareketlerinin eskiliği kadar, Kıbrıs Türklerinin de Anavatan'la birleşme istek ve çalışmaları eskidir.

Ne var ki, ne 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti Devleti, ne de 1974'de yapılan Kıbrıs Türk Barış Harekâtı, Kıbrıs Türk Toplumunun ihtiyaçlarına tam olarak cevap verebilmiştir. Bütün iyi niyetli gayretlerine karşın, bugün gelinen noktada, Kıbrıs Türk toplumu devletler sisteminin dışında yaşamaya mahkûm edilmiştir. 21. yüzyıla “yurtsuz bir azınlık” olarak giren Kıbrıs Türk toplumu, şimdiye kadar ne Rumlarla ortak bir devlete ne de gerçek anlamda kendi devletine kavuşabilmiştir. Bu ise, Kıbrıslı Türklerin Kıbrıs adasını “anavatan” olarak betimleyen yeni bir siyasi eğilimi beraberinde getirmiştir.

Yani Kıbrıs'ta mücadele bitmeyecek... Bu da, bayrak yarışı şeklinde yeni hedeflerin yeni nesillere devredilmesiyle olacaktır. Böylelikle bayrak yere düşmeyecektir.

KAYNAKÇA**Kitaplar**

- Akkurt, Aydın, **Türk Mukavemet Teşkilatı**, Seçil Ofset, İstanbul, 1999.
- Akkurt, Aydın, **T.M.T. 1957–1958 Mücadelesi**, Bayrak Matbaası, İstanbul, 1999.
- Alasya, Fikret, **Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Tarihi**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1987.
- Alasya, Fikret, **Kıbrıs ve Rum-Yunan Emelleri**, I. Baskı, KKTC Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Lefkoşe, 1992.
- Alasya, Halil Fikret, **Tarihte Kıbrıs, Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi**, Ankara, 1988
- Alasya, Halil Fikret, **Kıbrıs Tarihi**, II. Baskı, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1997.
- An, Ahmet, **Kıbrıs Nereye Gidiyor?**, Everest Yayınları, İstanbul, 2002.
- Çetin, Metin, **Kıbrıs Cumhuriyeti ve Bir Liderin Doğuşu**, Lefkoşe, 1995.
- Denktaş, R. Rauf, **Rauf Denktaş'ın Hatıraları**, C. I, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1996.
- Denktaş, R. Rauf, **Rauf Denktaş'ın Hatıraları**, C. III, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1996.
- Denktaş, R. Rauf, **Rauf Denktaş'ın Hatıraları**, C. IV, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997.
- Denktaş, R. Rauf, **Rauf Denktaş'ın Hatıraları**, C. IX, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1999.
- Denktaş, R. Rauf, **Rauf Denktaş'ın Hatıraları**, C. IX, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1999.
- Denktaş, R. Rauf, **Hatıralar- Toplayış**, C. X, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2000.
- Denktaş, R. Rauf, **Kıbrıs Girit Olmasın**, 3. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.
- Denktaş R. Rauf, **Akritas Plâni ve Gençliğe Sesleniş**, Yorum Yayınları, Lefkoşe, 1994.
- Denktaş R. Rauf, **12'ye 5 Kala**, Ankara, 1966.
- Denktaş R. Rauf, **Koloni İdaresinde Kıbrıs Türkleri**, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul, 1997.
- Dod, Clement, **Annan Plâni ve Kıbrıs Sorunu**, Çeviren: Ceren Su, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fak. Dergisi, C.I, İstanbul, 2004.
- Emircan, S. Mehmet, **Kıbrıs Türk Toprağıdır Bütün Türklerin Vatanıdır**, C. I, Araştırma Dizisi, Türkar, Ankara, 2000.

- Emircan, S. Mehmet, **Kıbrıs Türk Toprağıdır, Bütün Türklerin Vatanıdır**, C. II, Araştırma Dizisi, Türkar, Ankara, 2007.
- Eroğlu, Hamza, **Kıbrıs Türk Federe Devleti**, Tısa Matbaacılık, Ankara, 1976.
- Esenbel, Melih, **Kıbrıs I. Ayağa Kalkan Adam**, Bilgi Yayınları, Ankara, 1993.
- Fırat, Melek, **1960-71 Arası Türk Dış Politikası**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1997.
- Gazioğlu, C. Ahmet, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs-II (Enosis Çemberinde Türkler)**, Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi, İstanbul, 1996.
- Gazioğlu, C. Ahmet, **İngiliz Yönetiminde Kıbrıs-III (Enosise Karşı Taksim ve Eşit Egemenlik)**, Kıbrıs Araştırmaları ve Yayın Merkezi, İstanbul, 1998.
- Gazioğlu, C. Ahmet, **Direnış Örgütleri, Gençlik Teşkilatı ve Sosyo-Ekonomik Durum (1958-1960), Bugünlere Gelmek Kolay Olmadı (4)**, Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Ankara, 2000.
- Gürün, Kamuran, **Dış İlişkiler ve Türk Politikası**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1983.
- İsmail, Sabahattin, **150 Soruda Kıbrıs Sorunu**, Kastaş Yayınevi, İstanbul, 1998.
- Karal, Enver Ziya, **Osmanlı Tarihi**, C. VII, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1956.
- Kasımoğlu, Erten, **Eski Günler, Eski Defterler**, I. Kitap, Lefkoşe, 1987.
- Kınal, Füzuran, **İlk Çağlarda Kıbrıs, Kıbrıs Tarihi Üzerine Çalışmalar: II**, Ankara, 1964.
- Kızılyürek, Niyazi, **Milliyetçilik Kıskaçında Kıbrıs**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002.
- Koç, Süleyman, **Dünden-Bugüne Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- Lewis, Bernard, **Modern Türkiye'nin Doğuşu**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1998.
- Manizade, Derviş, **Kıbrıs Dün Bugün Yarın**, Kıbrıs Türk Kültür Derneği İstanbul Bölgesi Yayınları, Yayıncılık Matbaası, İstanbul, 1975.
- Olgun, Aydın, **Kıbrıs Gerçeği (1931-1990)**, Ankara, 1991.
- Osmanlı İdaresinde Kıbrıs**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 2000.
- Özter, Lütfi, **Kıbrıs'ta Mücahit Güncesi**, Araştırma Dizisi Türkar, Ankara, 2001.
- Samani, Meltem Onurkan, **Kıbrıs Türk Milliyetçiliği**, Bayrak Matbaacılık, İstanbul, 1999.

Sebep ve Sonuçlarıyla 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı, Kıbrıs Türk Barış Kuvvetleri Komutanlığı, Girne, 1996.

Yaşın, Mehmet, **Kıbrıstürk Şiiri Antolojisi**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1994.

Yavuzalp, Ercüment, **Kıbrıs Yangınında Büyükelçilik**, Bilge Yayınevi, İstanbul, 1993.

Zeki, Vehbi, **Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi**, C. I, Halkın Sesi Ltd., Lefkoşa, 1973.

Zeki, Vehbi, **Kıbrıs Tarihi**, VII. Baskı, Halkın Sesi Ltd., Lefkoşa, 1975.

Makaleler

Neriman, Cahit, "TMT Yılları, 1-10", **Ortam**, 26.05.1997.

Yalçın, Emruhan, "Rauf R. Denктаş'ın Kıbrıs'ta Bitmeyen Mücadelesi", **Atatürk Dergisi**, C. IV, Sayı: 4, Erzurum, (Temmuz 2005).

Alasya, Halil Fikret, "Yunanistan ve Kıbrıs Meselesi", **Kıbrıs ve Türkler**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1964.

Frey, Ulua, "Türkei und Zypern", **Vorder-und Südasien in Natur**, Kùltür und Wirtschaft. Hdb.d. Geogr. Wiss, Postdam, 1937.

Sürelı Yayınlar

Birlik

Cumhuriyet

Halkın Sesi

Kıbrıs

Tezler

Akgün, Yakup; **Rauf R. Denктаş'ın Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşundaki Rolü**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2001.

